

Módszerek a beszéd-készség és a kreativitás fejlesztésére

A szerepjátékokról

A beszéd-készség fejlesztése szerves része az anyanyelvi nevelésnek, s ennek következtében feladatunk a tanulók aktív és alkotó nyelvhasználatra való felkészítése. Úgy gondolom, hogy eredményt csak úgy érhetek el igazán, ha minden tevékenység-ben jelen van a beszédművelés és beszédfejlesztés. A szerepjátékok olyan ismeretekkel, technikákkal is megismertetik a tanulót, melyek létfontosságúak a kommunikációs biztonság megszerzéséhez. A szerepjátékok alkalmazása nagy hatással van az első osztályos kisiskolás beszéd-készségének fejlődésére, megkönnyíti számára az iskolai követelményekhez való alkalmazkodást, az információcserébe való hatékony bekapcsolódást. Feltételezem, hogy a természetes beszédhelyzethez hasonló helyzetteremtés, a beszéd különböző tényezőire (helyes kiejtés, kifejező-készség, a nonverbális eszközök) kiterjedő fejlesztő munka nemcsak a beszéd-készség fejlődését gyorsítja fel, a személyiség alakulására is jótékony hatással van, az egyre nyitottabbá váló személyiség könnyebben boldogul a mikro- és makrotársadalmi környezetben egyaránt.

Mivel az iskolába lépő gyermek egyik fő tevékenységi formája a játék, természetes, hogy a játékos munka teremti meg azt a légkört, amelyben a gyermek élni, tevékenykedni tud és szeret. A szerepjátékok egyik sajátossága, hogy nemcsak a kiemelkedő képességű, hanem a gyenge előmenetelű tanulóknak is sikerélményt biztosíthatnak. Játék közben a diák megtanul erőfeszítéseket tenni, s fejlődik személyisége. A szerepjáték az önnevelés eszközévé válik, s mivel a játék társas cselekvés, az együttműködési készség erősítésére, a szociális kapcsolatok kialakítására is alkalmazható. Bizonyos jellembeli tulajdonságok és viselkedésmódok megerősítésére is hasznos.

A szerepjáték tehát a személyiség teljes kibontakozását segítheti elő. Olyan készségek kialakulását teszi lehetővé, mint a problémamegoldás, konfliktuskezelés, viselkedés, empátias készség. A játékos munka során alapvető eljárás az őszinte, személyes módon történő egymás felé fordulás a közös, eredményes tapasztalatszerzés végett. A játékokban valójában a társadalmi szabályokat sajátítja el a gyermek, mert ha nem a szabály szerint játszik, nem játszik vele senki. A megelevenítő, dramatikus tevékenységeket szívesen és örömmel végzik a gyermekek. Lehetőség kínálkozik számukra a szerepjátékok során, hogy minél többféle helyzetet kipróbáljanak, eljátsz-szanak. A módszerek alkalmazása során fantáziájától függően bárkivé, bármivé át-változhat a kisgyermek.

A szerepjáték alkalmat teremt arra, hogy egy-egy probléma-megoldási folya-matban a különböző viselkedésmódokat megismerjék, ismételjék, begyakorolják. A tanulásnak, öntapasztalásnak a szabadsága teszi különlegessé, játékszerűvé a munkát, a játék próbálkozások terepe a maga szabadságával, önfeledtségével, követelmény-mentességével, a játszva tanulás örömtöbbletével.

A szerepjátékoknál alkalmazott gyakorlatok alkalmasak a kapcsolatfelvétel, kapcsolattartás, érzelmi kifejezőmódon kívül a családi szocializációban mutatkozó hiányosságok pótlására, társas viselkedési készségek fejlesztésére. Ezen túlmenően olyan alapkészségek fejlesztésére, mint alkotó gondolkodás, szabad és spontán megnyilatkozások elérése, kommunikációs szókincs gyarapítása, a másokra figyelő, másokat tekintetbe vevő, beleélő, empátias viszonyulásra. A szerepjátékok változatosságuk miatt gazdag lehetőséget nyújtanak az igényes nyelvhasználat kialakítására. A beszéd-készség-fejlesztés a következő irányokban bontakozik ki: a szókincs gazdagításán és aktivizálásán kívül a beszédtechnika, a mondatalkotás, összefüggő beszéd és a non-verbális kommunikációs eszközök alkalmazása terén. A tanítási gyakorlatban az anya-nyelvi órák keretében sokszor adódik lehetőség a szerepjátékok használatára. A tanóra kezdetén hangulati előkészítésként, az óra folyamatában frissítésként, az ismeretek elsajátításakor az élményszerűség biztosítására, s az óra zárásaképpen feszültségoldásra használhatjuk, minden tanuló számára szereplési lehetőségeket biztosítva ezáltal. A magyar nyelv tanításában legfőbb feladat a szép beszéd, helyes hangképzés, a légzés megtanítása, vagyis a beszédművelés. A kreativitás elsősorban itt kommunikációt jelent, szavak nélkül, úgynevezett nonverbális üzeneteket és verbális üzenetváltást. Sze-retném megjegyezni, hogy tapasztalataim alapján a szerepjátékok nélkülözhetetlenek a beszédfejlesztésben, valamint a személyiségfejlesztésben.

Kreativitást fejlesztő módszerek és gyakorlatok

*Kreatívra nevelt gyermekből válhatnak kreatív felnőttek,
s csak kreatív felnőttek nevelhetik a gyerekeket kreatívra.*
(Boom)

A kreatív egyének közös vonása, hogy kedvüket lelik az ötletek gyártásában, mikrokörnyezetükben domináns szerepet játszanak, védekeznek a korlátozások ellen.

A kreatív gyermekek jellemzői: kíváncsiság, függetlenség, kitartás, flexibilitás, széles érdeklődési kör, eredetiség, humorérzék, kérdezősködés, magas energiaszint, türelmetlenség, élénk fantázia, változtatni akarás. A kreatív potenciál kioldását a követ-kező környezeti tényezők segítik elő: nyitottság, pozitív mintaadás, útmutatás, segítség-nyújtás, humorérzék, empátia.

Sajnos vannak pedagógusok, akik rosszul tűrik a gyermekek kreatív megnyilvánulásait és ezeket a megnyilvánulásokat fegyelmezetlenségeknek minősítik, mindezt büntetéssel tetőzve. A visszafogás következménye, hogy a tanuló leszokik a kreatív megnyilvánulásokról. Nagyon sok jó tanító azt a hibát követi el, hogy a sablonos megoldásokat díjazza. Belátom, hogy néha nehéz elfogadni, ha a tanuló jobb ötletekkel hozakodik elő, mint amilyen a sajátunk, de ilyenkor azt tartjuk szem előtt, hogy szükség van azokra is, akik a jövő számára új, érdekes, hasznos dolgot találnak ki. Éppen ezért dicsérni és biztatni, nem pedig korlátozni kell tanulóinkat. A tanulók számára az igazi segítő környezetet a pozitív értékeket képviselő, elfogadó személyek képviselik, akik növelhetik a tanuló önmagába vetett hitét, önbizalmát, pozitív irányba befolyásolhatja az önértékelését.

A kreativitás fejlesztésére számos módszert dolgoztak ki a kutatók. Közülük például a következő a kettőt nagyon jól alkalmazhatjuk az iskolában:

A kreatív problémamegoldás módszere

Célja, hogy a felvetődő problémákat kreatív, újszerű és hatékony módon tudjuk megoldani. Ez a módszer öt lépésből áll: ténymegállapítás, probléma-meg-határozás, ötletkeresés, megoldás megtalálása, megoldás elfogadása.

Ötlebörze

Alapvető szabálya az ítékezés felfüggesztése, vagyis a felvetődő ötletekről csak azt követően szabad véleményt mondani, ha több ötlet már nem szüleik. Minden ötletet meg kell beszélni, még ha megvalósíthatatlannak tűnik is, hiszen legalább egy közülük megfelelő lesz.

A kreativitás bizonyos mértékig mindenkinek sajátja. Különböző fokozatai és megjelenési formái lehetségesek, és az élet minden területén felfedezhetők.

Kreativitást minden tantárgy keretén belül fejleszthetünk, egyiknél több, má-siknál kevesebb sikerrel. A fontos az, hogy a sablonos válaszok helyett új utakat, megoldásokat keressenek a tanulók, s mi próbáljuk meg segíteni őket ötleteik meg-valósításában.

A tanulók érdeklődnek a kreatív tevékenységek iránt, mint pl. a rajz, tánc, zene, irodalom stb. A kreativitás fejlesztésére a következő gyakorlatokat már alkalmaztam, s szeretettel ajánlom a vállalkozó kedvű kollégáknak kipróbálásra:

Reklám (III. osztályos tanulók részére)

Célok: a kreativitás fejlesztése, az érvelési készség gyakorlása. Résztvevők: négyfős csoportok. A játék menete:

- a) A csoportoknak egy termék reklámját kell elkészíteniük. Mindegyik csoport maga dönti el, mi legyen ez a termék. A csoportok 20 percig dolgozhatnak, ezután bemutatják terméküket.
- b) Ugyanaz a feladat, de most az első csoport a termék műszaki jellemzőit nép-szerűsíti, a második csoport a márkáját, a harmadik csoport összehasonlítja más termékkel, a negyedik a rábeszélés módszerét alkalmazza stb.

Végül minden csoport értékeli a többiek munkáját attól függően, hogy mennyire sikerült a feladatnak eleget tenniük. Az értékelésnél indokolni kötelező.

Jelzők gyűjtése (III-IV. osztályos tanulók részére)

Célok: a tanulók szókincsének fejlesztése, a nyelvhez való kreatív viszonyulás fejlesztése. Résztvevők: korlátlan számban. A játék menete:

A játékosok körbeülnek. Mindegyiknek sűg a játėkvezető egy főnevet (cédu-lára írva is lehet a főnév, és húzni kell egy cédulát). A feladat: minél több olyan jelző gyűjtése, amely az adott főnévre jellemző. Az nyer, aki a legtöbb jelzőt sorolta fel.

A játėkot lehet csoportokra osztva is játszani.

Folytasd a történetet! (II–IV. osztályosok részére)

Célok: fejleszteni a tanulók kreativitását, a csoportban való együttműködés képességét.

Résztevők: 4-5 fős csoportok. A játėk menete: A csoportoknak nevet kell választaniuk, s egy táblára felírják neveiket, mivel e táblán jelenik meg az értékelés. A csoportoknak közösen kell egy történetet alkotni. A játėkvezető megadja a kezdő és a befejező mondatot. A csoportok 20-30 percig dolgozhatnak, majd egy-egy csoport-tag felolvassa (elmondja) a történetet. A tevékenység végén a csoportok tagjai odaírnak egy x jelet azon csapat neve mellé, amelyiknek a története a legjobban tetszett. A saját csapatára senki sem szavazhat.

Tanulóim számára a legkedvesebb a *rajzóra*. Egy lapon több kör (négyzet, téglalap stb.) szerepel. A feladat, hogy bármit alkothassanak a körből, egy vagy több vonal segítségével. Próbáljanak meg minél több rajtot készíteni. Ezt a gyakorlatot bár-melyik osztályban el lehet végezni.

Jó munkát és jó szórakozást kívánok!